

УДК 323.1(497.16)

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6312020.1>

Оригинални научни рад

Момчило Суботић

Институт за политичке студије, Београд

ИДЕНТИТЕТСКА ПИТАЊА ЦРНЕ ГОРЕ

Сажетак

Аутор у чланку полази од става да актуелна црногорска власт жели да, путем Закона о слободи вероисповести, изврши „обједињавање православне цркве у Црној Гори“, тако што ће уместо Српске православне цркве устоличити тзв. Црногорску православну цркву, што би представљало завршни потез у заокруживању црногорске државне независности. То би истовремено значило одрицање од српског историјског и етнојезичког идентитета и успостављање новог- црногорског, чије би компоненте биле: уместо српског, „дукљанско“- „црвенохрватско“ историјско порекло, уместо СПЦ, новонастала „Црногорска православна црква, те преименовани српски језик у – црногорски. Поред поменутог, овај чланак, који има изразит друштвени и научни значај, садржи и кратак преглед црногорске историје и „етногенезе“, која је новијег датума и кретала се од српства ка црногорству, нарочито у периоду друге Југославије, за време Титове кроатокомунистичке владавине, затим од црногорства ка антисрпству, у савременом периоду црногорске државне независности под владавином Мила Ђукановића, затим црногорско признање „Косова“, те амбивалентан однос према Русији и улазак Црне Горе у НАТО, као и најновије

„догађање“ народа и могући политички епилог овог процеса наговештене ресрбизације ексклузивно црногорског идентитета. Као важно, могуће и кључно, питање тиче се психичких својства и менталитета Црногораца, који поседују веома изражен „конвертитски синдром“. У раду је о томе консултована одговарајућа литература.

Кључне речи: Закон о слободи вероисповести, Српска православна црква, српски језик, Црна Гора, Срби, Црногорци, „Црногорска православна црква“, црногорски језик,

1. ЦРНОГОРСКИ ЗАКОН О СЛОБОДИ ВЕРОИСПОВЕСТИ

Владајућа политичка странка у Црној Гори, Демократска партија социјалиста је 2011. године, на свом Шестом конгресу, упрограм записала: „Пошто су православни вјерници у Црној Гори подијељени, превазилажењу ове подијељености најбоље погодује јединствена и организациона самосталност православне вјерске заједнице, уз пуно поштовање и афирмацију црногорског државног, националног и културног идентитета и међунационалног склада“.¹

Председник Црне Горе Мило Ђукановић је, неколико дана пред овај партијски скуп, изнео још јасније ставове за које ће се залагати он и његова странка по питању „обједињавања православне цркве у Црној Гори“, напомињући, да „Митрополија црногорско-приморска није усаглашена са државним интересима Црне Горе, јер је део Српске православне цркве, чија је централа у држави Србији која не гледа благонаклоно на црногорску независност“. Стога, каже Ђукановић, „ако желимо православну цркву у хармоничним односима с државом и црногорским државним органима, логичан је циљ самосталност цркве“. Ђукановић је још нагласио: „Уз неспоран државни и национални идентитет, треба радити на снажењу културног идентитета да не бисмо

---

¹ Демократска партија социјалиста Црне Горе: програм 21. мај 2011.

зебли над независношћу“.² Овим је Ђукановић недвосмислено ставио до знања да црногорска независност није заокружена и није потпуна, док год у Црној Гори постоји Српска православна црква. Требало је, дакле, измислити нову цркву и нови црногорски верски и културни идентитет, а СПЦ протерати, што је и чињено протеривањем њених свештеника који нису имали црногорско држављанство. Требало се одрећи сопственог верског и националног- српског- идентитета зарад успостављања нове антисрпске верске, културне, националне и политичке парадигме. Један од идеолога црногорског сепаратизма, Драгоје Живковић, је јасно исказао: „Управо ако успијемо да изборимо аутокефалност црногорске православне цркве, са српством у Црној Гори ће бити готово“.³ У Црној Гори, дакле, као нигде у свету, председник државе ствара своју цркву, и то некрштени председник. До 2006, сметала му је Србија, а сад СПЦ. Деведесетих година 20. века овај конвертит је жестоко србовао. Био је неупоредиво најратоборнији члан црногорске политичке тројке: Момир Булатовић, Светозар Маровић, Мило Ђукановић. Поготово по питању рата грађанског 1991. и односа према Хрватима и успостављања етничке границе према њима. У то време су се у србовању утркивали социјалиста Мило Ђукановић, народњак Новак Килибарда и радикал Аћим Вишњић. Од њих је само Вишњић остао одан српској идеји.⁴

Треба се подсетити да је поменута програмска одлука донесена пет година након стицања независности Црне Горе (2006), четири године после доношења њеног Устава (2007), и деценију након успостављања, тј. регистравања, у полицијској станици на Цетињу, Црногорске православне цркве (2000). Такође треба напоменути да ову тзв. Црногорску православну цркву, до данас, није признала ниједна помесна аутокефална православна црква. Али ова чињеница није обесхрабрила црногорске сепаратисте на челу сањеним председником.

Најпре је Црна Гора потписала темељни уговор са Светом столицом (24. јун 2011) у вези положаја РКЦ, а потом

2 Ђукановић: „Циљ ДПС-а је самостална православна црква“, *Блиц*, 17 мај 2011, према: Алксандар Раковић, *Црногорски сепаратизам*, CatenaMundi, Београд, 2019, стр. 189-190.

3 Према: Алксандар Раковић, нав. дело, стр. 114.

4 Исто, 134.

и са Исламском заједницом у Црној Гори (30. јануар 2012), и Јеврејском заједницом у Црној Гори (31. јануар 2012). СПЦ је поднела свој предлог темељног уговора с владом Црне Горе (20. април 2012), али одговора није било.

Предлог закона о слободи вероисповести и положају верских заједница, највише је критикован од стране епархија СПЦ у Црној Гори због одузимања цркава и храмова СПЦ, којих у Црној Гори има преко 600, и више од 60 манастира, који до 1918. године немају доказе о власништву, те би по том основу постали имовина државе Црне Горе. То се односи како на цркве и манастире које су градили Немањићи, владари српске земље, у које су спадали и простори данашње Црне Горе, али и приморски делови данашње Црне Горе, који су били под влашћу Аустрије.

У црногорском парламенту одвијале су се дуготрајне жучне расправе. Веровало се да власт неће донети такав дискриминаторски и противуставан закон, те да ће у разговорима са правним представницима Митрополије црногорско-приморске и СПЦ донети прихватљиво решење и за СПЦ и за независну црногорску државу. Патријарх Иринеј је помирљиво указивао: „Ми смо Црну Гору сматрали делом нашег народа. Ништа против Црне Горе као државе немамо. Била је Црна Гора самостална и пре и то може да буде и данас. Наши међусобни односи не треба да се мењају, јер ми смо један народ, али постоје људи који то негирају, који сматрају да су посебан народ. Историја има свој суд о свему томе и он мора да се чује“.

Потпредседник Владе и министар правде Црне Горе, Зоран Пажин, на седници Законодавног одбора истакао је да: „Предлагањем закона о слободи вероисповести, Влада испуњава своју уставну и програмску обавезу да обезбеди једнака права и слободе свих верских заједница и верника у Црној Гори, али и оних црногорских грађана који нису верници“. Пажин је још рекао, да, „у Црној Гори, као и свуда где има владавине права, власништво над имовином се може утврдити једино доказима о власништву... Правни субјективитет се може стећи само регистрацијом код државног органа, а јавна културна

добра се могу користити само у складу са законом“.⁵ Потом је Законодавни одбор гласовима већине подржао Предлог закона о слободи вероисповести.⁶

Опозиција је указивала да се овим Предлогом закона крше основна уставна начела-и људска права. Те као правни лек, уколико се овај закон усвоји, сматра да се пред Уставним судом покрене поступак за оцену овог закона неуставним. Као следећи, даљи корак било би покретање поступка пре Међународним судом за људска права. Иако би српски државници требало да знају да ово што се одиграва у Црној Гори, и што се с времена на време иницира у БиХ, као што примећује А. Раковић- „није никакво унутрашње питање Ђукановићеве антидржаве. То је свесрпско питање. Република Србија и Република Српска морају да нађу начин да заштите Србе у Црној Гори и ако буде могуће обнове, заједно са њима, Црну Гору као српску државу... Ако ово прође и буде спроведено, уследиће слична решења не само на Космету, већ и у свим бившим југословенским републикама, па ће СПЦ бити сведена само на простор између Дунава и Мердара, док ће наоколо ницати православне цркве БиХ, Хрватске, Косова,итд“.⁷

Председник Србије Алаксандар Вучић је рекао, дане може да се меша у унутрашња питања Црне Горе као независне државе, те да је разговарао са председником Црне Горе Милом Ђукановићем, чуо од њега одређене аргументе и рекао му свој став о Предлогу закону о слободи вероисповести. На питање водитеља телевизије О2 истакао је да је тзв. црногорска црква аутокефална, де факто и де јуре, јер постоји пре успостављања независности Црне Горе 2006. године. Према његовим речима, ту цркву су формирали на Цетињу на правно ваљан начин. Притом је додао: „Таман и да су црногорске власти за све у праву, постоји једна ствар од које не може да побегне, не можете после 100 година државине и права коришћења својине да кажете ‘ми сад имамо друга правила’“, закључио је Вучић. Кад је реч о Вучићевом признању аутокефалности тзв. Црногорске православне цркве, реаговао је митрополит

5 Из Пажинове изјаве за ТВЦГ

6 Да је тај предлог закона у складу са Уставом, гласало је седам чланова Одбора из владајуће коалиције, док су два из опозиције била против.

7 Александар Раковић, Црногорски сепаратизам, исто, стр. 190.

Амфилохије, речима: „Вучић је изјавом о „СПЦ“ показао да је велика незналица“.⁸ Иначе део јавности у Србији и Црној Гори отворено сумња да је спорни Закон о слободи вероисповести наводно заједничка акција Мила Ђукановића и Александра Вучића.

Након што је Закон о слободи вероисповести усвојен, патријарх српски Иринеј одржао је молебан за спас српског народа у Црној Гори. Том приликом је поновио неке раније дате изјаве о конвертитству црногорских глаvara: „Страшно је оно што се данас дешава у Црној Гори јер се један део народа одриче свог порекла и своје историје. Нека Господ отклони искушења која су се наднела над српским народом, а посебно над нашим народом у Црној Гори и на Косову и Метохији“... „У свем злу које се дешава, има нешто радосно и веома лепо. Његош је написао: „Удар нађе искру у камену“. И ево: пробудила се Црна Гора и у верском и у националном погледу. Дошло је народу до свести о значају и улози вере и Цркве, и када је то доведено у питање покренуо се народ да брани своје светиње... Молимо се Богу да уразуми црногорске власти, да их призове себи, јер то што чине није добро ни за њих ни за било кога живог“... „Нека они буду Црногорци, или шта год хоће, али нека оставе на миру Србе и српске светиње“.⁹ На једном од молебана патријарх је поручио: „Црногорске власти хоће да лише СПЦ имовине, а притом заборављају да је СПЦ створила Црну Гору које данас не би ни било“. И: „Морамо да бранимо Цркву од бивших Срба“.¹⁰ Овде је сваки коментар сувишан.

Васељенски патријарх Вартоломеј је поручио црногорској власти да „Црногорска православна црква“ никада неће добити аутокефалију, да је предлог закона о слободи вероисповести неправедан и да је СПЦ једина канонска црква у Црној Гори.

Патријарх Московски и целе Русије Кирил, у Посланици патријарху Иринеју и епископима у Црној Гори, истиче: „Позивамо све православне цркве да подрже канонску цркву у Црној Гори“. Патријарх Кирил каже: „Нови Закон о слободи вероисповести је само акт подршке расколу који има за циљ да

---

8 Амфилохије: Оспорио изјаву председника Србије да је та `црква` потојала и пре иступања ЦГ из СЦГ

9 Патријарх у Саборној цркви служио молебан за спас српског народа у Црној Гори

10 „Морамо да бранимо Цркву од бивших Срба“, *Блиц*, 27. јануар 2020, стр. 11.

ослаби Канонску цркву у Црној Гори и да покуша да је стави у потчињени и зависни положај у односу на државу... Државно руководство (Црне Горе), које је узело курс за прављење „нове цркве” која би служила његовим политичким циљевима, овим законским актом грубо је погазило члан 14 Устава Црне Горе, који гарантује одвојеност верских заједница од државе... Позивамо руководство Црне Горе да се призове памети и да, уместо митских „великосрпских шовиниста”, у православним верницима препозна своје дедове, очеве и мајке, браћу, сестре и децу... Немогуће је и бесмислено је проглашавати канонску Цркву, која окупља око себе огромну већину грађана, проводником туђег и непријатељског утицаја“¹¹

И поред свих ових и других упозорења, о којима ће бити речи даље у тексту, Ђукановићева владајућа коалиција у Скупштини Црне Горе изгласала је закон против СПЦ.¹² Притом је скупштинска већина одбила 103 амандмана Демократског фронта, а након изгласавања закона дошло је до немира и сукоба, а Ђукановићева полиција је привела све опозиционе посланике, што је невиђен политички скандал у свету.

Најспорнија одредба у предлогу Закона о слободи вероисповести је да ће верски објекти и земљиште које користе верске заједнице на територији Црне Горе, који су изграђени или прибављени из јавних прихода државе или су били у државној својини до 1. децембра 1918. године, постати државна својина, ако не постоје докази о праву својине верских заједница над тим објектима. Закон је усвојен 27. децембра 2019, а ступио је на снагу 8. јануара 2020. године. Да презентујемо неке одредбе овог закона.

Члан 4. „Прије именована највиших вјерских великодостојника вјерска заједница о томе на повјерљив начин обавјештава Владу Црне Горе“.

Члан 6. „Добра која представљају културну баштину Црне Горе не могу се отуђити или изнијети из државе без сагласности Владе Црне Горе“. Као и претходна одредба, и ова

11 Ако ћути власт, зашто не реагују опозиција и Патријаршија на Милов закон, <https://srbin.info/politika/ako-cuti-vlast-zasto-ne-reaguju-opozicija-i-patrijarsija-na-milov-zakon/>

12 Закон о слободи вероисповести изгласало је 45 посланика владајуће коалиције: ДПС, СД, Либерална партија, Бошњачка странка, Хрватска грађанска иницијатива и три посланика СДП-а.

даје могућност државним органима да ускраћују ауотномно деловање СПЦ у Црној Гори, на пример, да се „државном културном баштином“ прогласе Мошти св. Василија и да се онемогући Митрополији његово преношење у простору других епархија СПЦ.

Члан 7. „Забрањена је злоупотреба вјерских осјећаја у политичесврхе“. Ова одредба даје широке могућности тумачења активности верских заједница од стране државних органа.

Члан 11. „Сједиште вјерске заједнице која је регистрована и дјелује у Црној Гори мора бити у Црној Гори“. Ова одредба погађа чак три верске заједнице: СПЦ, РКЦ и Исламску заједницу, које имају седиште изван Црне Горе. Ово се, изгледа, омакло законодавцу, јер је требало да погађа само СПЦ.

Члан 15. „Вјерска заједница може да се региструје ако има најмање 50 вјерника“. И ова одредба је подложна различитим тумачењима.

Члан 16. „Назив вјерске заједнице не смије садржати назив неке друге државе и њена обиљежја“. Ова одредба, као и претходна, указује да је овај скандалозни закон писан на брзину и без много размишљања. Њен садржај указује, да би, на пример, СПЦ морала да избрише придев „српска“, што би отворило простор да на њено место дође „црногорска“, што је основна интенција Ђукановићеве стратегије. Законодавца не брине чињеница да је СПЦ у Црној Гори успостављена давно пре настанка црногорске државе, штавише, она је и буквално створила ту државу. Ова одредба имала би проблема и са РКЦ-ом.

Члан 21. „Државни орган дужан је да без одлагања код надлежног Суда иницира поступак за забрану дјеловања вјерске заједнице“. Ово је пример директног мешања државе у унутрашња питања верских заједница, све до њиховог укидања.

Члан 24. „...имовина вјерских заједница постаје државна имовина“. Другим речима, држава може под разним изговорима да пљачка и уништава верске заједнице. То је суштина овог дискриминаторског, неуставног закона.

Члан 33. „Изградња, адаптација и реконструкција вјерских објеката може се изводити само уз надзор надлежног органа државне управе“. Треба дакле одобрење да се изгради манастир или црква на црквеном имању, што отвара могућност коруптивних активности државних органа.

Члан 52. „Сви вјерски објекти за које се утврди да су изграђени заједничким улагањем грађана до 1. децембра 1918. године државна су својина“. То би значило да су у државном власништву, на пример, Манастир Острог, Цетињски манастир, катедрала Св. Трипуна, Манастир Морача, и други, од дана усвајања овог Закона. Право располагања државе верским објектима, значи да има право да их прода, преименује, сруши...

2. КРАТАК ПРЕГЛЕД ЦРНОГОРСКЕ ИСТОРИЈЕ И „ЕТНОГЕНЕЗЕ“

2.1. Српство Црне Горе

У владајућем политичком дискурсу Црне Горе постоји мишљење дасу Црногорци аутохтон народ, који има несрпско порекло и идентитет, а у последњевреме понављају се историјски фалсификати хрватских псеудоисторичара о „дукљанском“, црвенохрватском пореклу Црногораца и Црне Горе. Штавише, у оптицају су идеје о томе да су Немања и Свети Сава извршили насилно посрбљавање и поправослављивање Црне Горе, која је до тада, наводно, била католичка, те да су на тај начин-геноцидном радњом извршили промену њеног верског и етничког идентитета. Такође, актуелни црногорски сепаратисти износе тврдње о аутокефалности тзв. црногорске православне цркве, пре 1918, као и да је Србија тада извршила окупацију Црне Горе. Међутим, о поменутим и другим феноменима из црногорске српске прошлости, историјске чињенице и документи говоре сасвим другачије.

Црна Гора је српска држава од постанка до данас. Црногорски сепаратизам је појава новијег датума. Иако је било сепаратистичких наступа и самог кнеза/краља Николе Петровића, они су били персоналне династичке природе, услед претензија на владарски престо у уједињеној српској

држави. И кад је била независна (1878-1918), у Црној Гори је била доминантна идеја свесрпског уједињења. Од почетка своје фактичке самосталности (1697-1918), јер су је турске власти, услед малог броја становништва, географског положаја и карактеристика тла, сматрале за „одметнути део царства“, Црна Гора је препознатљива и самопрепознатљива као српска држава, с веома развијеним осећајем српске посебности и изабраности.¹³ У *Земљопису* Књажевине Црне Горе (1899) писало је: „У Црној Гори живе све сами чисти и прави Срби, који говоре српским језиком, и има их око 300.000 становника. Већином су православне вјере, а има нешто мало римокатоличке и мухамеданске вјере, али треба знати да смо сви српског поријекла и српске народности.“¹⁴

Црногорски сепаратизам интензивирао је после Првог светског рата, услед злосрећне судбине црногорског краља и његовог двора, али, уз све покушаје хрватских историографских фалсификатора и њихових минорних црногорских следбеника, ова појава није имала већег значаја и утицаја на српство Црногораца. Сепаратизам се од 1918. до 1941. и 1945. односио на црногорско „надсрпство“, а не на „антисрпство“¹⁵. Нико није оспоравао српски идентитет Црне Горе. И „бјелаши“ и „зеленаши“ су били Срби и отворено и с поносом истицали своје српство, с тим што су „бјелаши“ заговарали интегрално решење српског питања, тј. интеграцију Србије и Црне Горе, а „зеленаши“ независну српску Црну Гору.

До националног преумљења долази италијанском окупацијом 1941. и прохрватским деловањем Секуле Дрљевића, (горућег Србина у току и после Првог светског рата), кад су црногорски сепаратисти под патронатом италијанских

---

13 Петар Први уочи битке на Мартинићима позива Црногорце и Брђане да покажу „да у нама неугашено српско срце куца, српска крвца лије“. За Петра Другог Црногорци су „дичне горе српско племе“, „народ српске Црне Горе“, „гнијездо Срба мало у предјелу црногорском“, „слободе српске срце“, „Срби Црногорци“, а Црна Гора „свети храм српске славе“ и „зачатије храбра Српства“. У Законику кнеза Данила из 1855, пише да „у овој земљи нема никакве друге народности до једине српске и никакве друге вјере до једине православне источне“... А краљ Никола, који Ловћен назива „Олимпом српским“, о Божићу 1912, под Скадром, својим војницима - витезовима честита „српске бадњаке“... Краљ Никола је написао чувену оду српству у песми *О нам онамо*.

14 Ђуро Поповић, Јован Рогановић, *Земљопис Књажевине Црне Горе за ученике III основне школе*, Цетиње, Државна штампарија, 1899, стр. 34.

15 Види: Александар Раковић, нав. дело, стр. 5.

окупатора 12. јула 1941, по узору на НДХ, прогласили Независну Државу Црну Гору и у њој црногорску нацију. Затим је, за потребе идеологије и политике КПЈ, на челу са Јосипом Брозом, дошло до октроисања црногорске нације, коју је Милован Ђилас инаугурисао 1. маја 1945, у свом чланку „О црногорском националном питању“.¹⁶ Данашња, „дукљанска“ или „црвенохрватска“, теорија о етногенези Црногораца, по други пут се појавила осамдесетих година 20. века, и она представља наставак великохрватских теорија из међуратног периода, као удар на српство Црногораца, јер су хрватски идеолози и геополитичари, од којих неки и сами српског порекла (Доминик Леополд Мандић, на пример), добро проценили да су Црногорци, од свих Срба динараца, највише идеолошки настројени и склони конверзији. После Ђукановићеве победе над Момиром Булатовићем на председничким изборима 1997. црногорске власти су широко отвориле врата „дукљанским идејама“.¹⁷

Такву масовну промену идентитета, какву су имали црногорски Срби за непуних пола века, није доживео ниједан народ. Године 1909. Црна Гора је имала 300.000 становника, од тог броја Срби су чинили 95%, осталих 5% било је несловенско живље, што значи да су сви словенски становници Црне Горе били Срби, како они православне, тако и они исламске и римокатоличке вероисповести. Тозначи да су преци данашњих Бошњака и Муслимана, као и Хрвата, и најзад Црногораца – како су се хронолошки расрбљивали- били Срби. Путем етничког инжењеринга, већ 1948. као Црногорци по националности изјаснило се 90, 67% грађана Црне Горе, Срба је остало нешто преко 3%. На попису становништва у Црној Гори 2003. године, црногорска нација пала је на 43,16% грађана Црне Горе, а српски језик био је матерњи за 63,5% грађана, црногорски за 21,96%, Срба по националној припадности 32%. На попису из 2011. Срба је било нешто мање, око 30%, а Црногораца око 45%, што значи да је одржавана каква-таква национална равнотежа.¹⁸ Српски историчар Веселин Ђуретић пише о „изврнутој историјској свијести“ у Црној Гори где

16 Милован Ђилас, „О црногорском националном питању“, *Борба*, 1. мај 1945.

17 Александар Раковић, нав. дело, стр. 256.

18 Према: Александар Раковић, исто

су се са некадашњим „српским аутономистима“ зеленашима поистовећивали новонастали „Црвени Хрвати“, а са „српским унитаристима“ бјелашима поистовећивали и они којима није било странао да говоре о „Србима и Црногорцима“.¹⁹

2.2. Од Српства ка Црногорству

О овим „Србима и Црногорцима“ говори Ђилас у поменутом чланку: „Ми смо за то, јер смо увјерени, знамо да то хоће црногорски народ, а он то хоће јер се осјећа, јер јесте нешто посебно, посебни, друкчији `Срби` од свих Срба, - Црногорци“.²⁰ У затвору у Сремској Митровици, 1958. Ђилас је писао: „Србин сам јер сам Црногорац. Не велим да другдје и друкчијих Срба нема – зло нас је расуло на све стране, ама ја сам такав. Нијесам Црногорац што сам Србин, него Србин што сам Црногорац. Ми Црногорци, ми смо со Српства. Није овдје Српству сва снага, ама јесте душа. Можеш ме убити, сасјећи, смрвити и у прах стуцати, али што је српско – то остаје, док и трунке има. И мисао моја српска траје док иједан дамар куца. Има друкчијих Срба, ми смо они од Косова, што осећају и пјевају несреће српске. Затри Косово у памети, у души српској – па ни нас нема. Срба нема“.²¹ Раковић оптимистички истиче, да се на овај начин Ђилас одриче црногорске нације. Чини се, међутим, да је то у ствари корак ка њеном даљем јачању и одвајању од српства, и да је то карика која Ђиласа повезује са теоријом о црногорској нацији Либералног савеза Славка Перовића из деведесетих година 20. века, коју је преузео Мило Ђукановић, кад је постао председник црногорске „антидржаве“.²² У Миловој Црној Гори затрто је Косово, на које се неуверљиво позива Ђилас, призната је независност шиптарске НАТО државе. Срби су изродили Црногорце, који поништавају сопствени - српски идентитет. Црногорски сепаратисти стално истичу тезу да је: „Србија 1918. окупирала Црну Гору“, а нимало им не смета изјава Јова Капичића да су црногорски комунисти 1944. доживели „Београд као ратниплијен“ Капичић још каже: „У Генералштабу ЈНА, било је десет генерала Црногораца.

---

19 Сумрак „српске Спарте“, *Глас Зете*, 25 децембар 1999.

20 Милован Ђилас, исто

21 Према: Александар Раковић, нав. дело, стр. 84.

22 Раковићева кованица.

У новој власти Србије и Београда били смо заступљени у већем броју него Срби. Добили смо куће, виле на Дедињу“.²³ Зато црногорски „дукљански“, „црвенохрватски“ сепаратисти кривотворе историју, језик, цркву. ЦПЦ под тим именом никада није постојала.

Црногорска народна скупштина је 10. децембра 1906. донела одлуку да себе преименује у Српску народну скупштину Књажевине Црне Горе. „У Уставу Књажевине Црне Горе из 1905. стајало је „црногорска је црква аутокефална“. Никола Петровић је потом 15. августа 1910. прогласио Црну Гору краљевином, а себе краљем. Управо тог дана је у Народној скупштини Краљевине Црне Горе наглашено: „Митрополија Цетињска једина је Светосавска Епископска столица, која је без прекидања до данас сачувана, и као таква законита престоница и наследица Пећке Патријаршије.“ На крају, пошто је Велика народна скупштина српског народа у Црној Гори 26. новембра 1918. донела одлуку о присаједињењу Црне Горе Краљевини Србији, Свети синод Православне цркве у Црној Гори донео је 29. новембра 1918. одлуку „да се независна Српско-православна Света Црква у Црној Гори уједини с аутокефалном Православном црквом у Краљевини Србији“.²⁴

Дакле, од укидања Пећке патријаршије 1766, Митрополија Црногорска је остала једина епископија као њена наследница, и зато се она звала Аутокефална јер је остала једина, то није била ни Београдска ни Карловачка, нити која друга, већ су се угасиле, и наставила да гради државу. Епископе су хиротонисали руски архијереји у Руском светом синоду све до митропота Митофана Бана, до 1920. године.

Ђиласову активност на стварању црногорске нације треба посматрати са аспекта комунистичке идеологије и кроатокомунистичких идеја Јосипа Броза и његових следбеника. Јосип Броз је правећи државу равнотеже, засновану на тези „слаба Србија јака (могућа, МС) Југославија“, конструисао нове нације од српског етнојезичког ткива, представљајући то као нарочит допринос марксистичком схватању нације.

23 Тамара Никчевић, *Голи отоци Јова Капичића*, Београд: ВБЗ, 2010, према: Александар Раковић, нав. дело, стр. 86.

24 Александар Стаматовић, *Кратка историја Митрополије црногорско-приморске*, Цетиње, Светигора, 1999, 66, 79.

Радило се у стварио геополитичком сузбијању Србије и српског народа, јер су Срби живели у четири федералне јединице у којима ће разбијањем и распадом СФРЈ постати национална мањина. Томе циљу служио је Милован Ђилас када је стварао црногорску нацију; комунистичким прогласом одједном су Срби у Црној Гори постали национални Црногорци. О феномену црногорства Добрица Ћосић пише: „Етнички, духовни и историјски идентитет народа Црне Горе разаран је, кривотворен и поништаван, не само у име једне идеологије него и за власт, за каријере и привилегије. Црногорство, које је у српском народу синоним чојства и јунаштва, претворило се, у титоизму, у синоним самоиздаје, властољубља и корупције, уносну професију и квалификацију за све положаје и радна и нерадна места у бирократској хијерархији“.²⁵ Милован Ђилас је потврдио ове Ћосићеве налазе следећим исказом: „Баш сам ја, понајпре позван својим положајем у области идеја и власти, извршио неодржива теоретскообразложења црногорске нације. Али ни тада нијесам мислио да Црногорци нијесу Срби – варијетет српске националности, као што и данас мислим да је још оправдана њихова административна посебност... Изучавање Његоша може сваког непристрасног – ако таквих има, увјерити у непостојање посебне црногорскенародности... за Његоша – а тако у стварности јесте, Црногорци су локални варијетет великог српског племена“.²⁶

Полемишући са Ђиласовом тезом о црногорској националној „посебности“, Батрић Јовановић, својевремено популарни политичар из Црне Горе, истиче: „Културна традиција Црногораца – шта је то? Зар то нијесу њихове српске народне пјесме! Зар то нијесу култови Немањића, Милоша Обилића и Карађорђа! Зар то нијесу легенде о светоме Сави! Зар то није Косовски мит! Зар то нијесу њихови божићни, ускршњи, славски и погребни обичаји... И зар није ужасна бесмислица тражити у тој културној традицији – која је идентична са културном традицијом Срба односно осталих Срба – сличност са културама кавкаских народа. А већ теорије о физичком изгледу Црногораца, о крупном тијелу (има их и таквих али и сићушних), о крупној глави (има и таквих а и

---

25 Добрица Ћосић, *Промене, Будванске беседе*, Београд, 1992, стр. 247-248.

26 Милован Ђилас, *Његош, пјесник, владар, владика*, Београд, 1988, стр. 76.

оних мале главе), о широком лицу (има их и са широким лицем, али и са дугуљастим),- све је то псеудонаука“. Он посебно апострофира улогу Стаљина и Тита у процесу расрбљивања Црногораца означавајући то као злочин. Стаљин је то, према Јовановићу, радио из освете због српског пријатељског пријема белогардејаца после грађанског рата у Русији 1920. године, а Тито због слабљења српског фактора у другој Југославији. Јовановић истиче да је под Титовим покровитељством почео процес индоктринације Црногораца у мржњи према Србима.²⁷

Тако је успостављена нација Црногораца. Јасно је, дакле, да је теза о постојању посебне црногорске нације, изван српске нације, подметнута претходницима данашњих Црногораца. Билас, је, наиме, 1. маја 1945, у *Борби* изашао са чланком, „О црногорском националном питању“. Учинио је то по налогу Тита. После је, посебно по паду Ранковића, 1966, прорадила црногорска антисрпска филијала, а чинили су је највиши функционери: Вељко Милатовић, Марко Шпадијер и други, све до Мила Ђукановића.

Ретки су, а ту спада и Батрић Јовановић, Блажо Јовановић и још неки, који су се одупрли бесмисленој антисрпској кампањи. А црногорска филијала штаба антисрпске коалиције имала је у плану следеће: фалсификовање историје Црне Горе и Црногораца, фалсификовање чињеница о пореклу Црногораца и конституисање „црногорског језика“. На том пољу истакли су се многи црногорски кадрови, наручени историчари, правници, језикословци итд. Тако је Дрљевићево и Штедимлијино црногорство нашло плодно тле у делима Сава Брковића „О постанку и развоју црногорске нације“, као и у памфлету „Етногенезофобија“, затим се 1980. појавила брошура Шпира Кулишића „О етногенези Црногораца“, сва од бесмисла, а аутор ју је написао по наруџби, како би добио премештај у Београд на неко важно место. Др Димо Вујовић, др Растислав Петровић, др Никола Вукчевић раскринкавали су ову бесмислену историографију, позивајући се на дела Цвијића, и посебно на књигу Јована Ердељановића *Стара Црна Гора* (1926) и друге. „Језички“ је Кулишића, Брковића, Растодера Шерба, Ротковића и сличне, помагао лингвиста Војислав Никчевић,

27 Батрић Јовановић, *Расрбљивање Црногораца. Стаљинов и Титов злочин*, Српска школска књига, Београд, 2003, стр. 55.

који каже да нема „праве државности“ без сопственог језика. Најпосле појављује се Јеврем Брковић и ДАНУ, који такође долази из Загреба, као и његови духовни претходници Штедимлија и Дрљевић.

Срби су у Црној Гори сведени на 30% асимилацијом и насиљем од 1945. године. То је извршено етничким инжењерингом или црногоризацијом Срба у Црној Гори. Изворна Црна Гора је српска држава. Црква у Црној Гори од 1766. до 1918. се звала Митрополија црногорска, од 1931. Митрополија црногорско-приморска, и са три епархије је оквиру СПЦ ушла у састав нове државе Краљевине СХС. То свако добронамеран не може да порекне. Драго Пилсел, хрватски новинар и активиста за људска права, у једном ТВ обраћању, подсећа да Митрополија црногорско-приморска има непрекинуто предање од 1219. године, када ју је основао Свети Сава, те да је у турско време митрополиту додата титула егзарха Пећког трона, што је потврђивало његову директну везаност за Пећ, односно за пуноћу Српске цркве.

2.3. Од Црногорства ка анти-српству

Црна Гора је у социјалистичком периоду, и поред свих покушаја, и споља и изнутра, да се што више дистанцира од свог српског извора, остала република Црногораца и Срба, односно Црногораца као другачијих Срба. Тако је било и у вишестраначком периоду, у време и након разбијања и распада СФРЈ. Од периода тзв. антибијрократске револуције (1988) до половине деведесетих година (1995), српство Црне Горе је било доминантно. На изборима за Скупштину Црне Горе 1992. победила је коалиција коју су чиниле странке просрпске оријентације, са чак 68 посланика (ДПС 46, Народна странка 14 и Српска радикална странка 8), док су сепаратисти освојили свега 17 посланичких места (Либерални савез 13 и Социјалдемократска партија реформиста 4). То је време Ђукановићевог „србовања“. Али не задуго.

Ђукановић је све више прихватао програм црногорских сепаратиста - либерала. Дошао је у сукоб са председником Србије Слободаном Милошевићем, као и са Момиром Булатовићем, што је водило у партијски расцеп. На председничким изборима

1997, Мило је, као вођа ДПС победио Момира Булатовића, који је у то време био председник савезне Владе, и имао подршку Слободана Милошевића, и нову странку Социјалистичку народну партију, коју су чиниле његове присталице из бившег ДПС-а. Снажну подршку Ђукановићу пружио је митрополит Амфилохије, а одбацивање Булатовића правдао је подршком Милошевића, који је комуниста. Тако тврди Амфилохије, који је тек накнадно схватио „да је Ђукановић издајник“, што је доцније у више наврата истицао. Под утицајем Амфилохија, за Ђукановића су гласале и српске странке у Црној Гори.

Међутим, после пада Милошевића, Ђукановић се још више устремио на Србију. У тој политици био је подржан, што посредно, што непосредно, и од тадашњих српских властодржаца: Ђинђића, који се отворено залагао за црногорско одвајање од Србије, затим Тадића, који је једва дочекао да честита Ђукановићу државну независност Црне Горе.²⁸ Војислав Коштуница је водио политику опстанка заједничке српско-црногорске државе, али је био опструиран од многих појединаца и странака на власти и опозицији. Александар Вучић је наставио политику повлађивања актуелним црногорским властима, не само у њиховом промовисању процеса „дукљанизације“ Црне Горе, него и занемаривања идискриминације Срба у Црној Гори. Срби су у толикој мери доскримисани да је њихов проценат у државној администрацији и јавним установама на нивоу статистичке грешке.

Познато је да се независности Црне Горе није много противила ни Социјалистичка народна партија Црне Горе (СНП ЦГ), као друга по снази на црногорској политичкој сцени. У време осамостаљивања Црне Горе постојале су чак четири српске или просрпске странке (Демократска српска странка (ДСС), Српска народна странка (СНС), Народна странка (НС) и Социјалистичка народна партија (СНП) и њихово бесмислено надметање у лидерству, у условима потпуног растакања српства. Таквим својим понашањем помагали су и помажу црногорски антисрпски режим и онемогућавају смену власти. Наиме, и Устав Црне Горе из 2007, којим је настављен процес њеног расрбљивања, донесен је уз одлучујућу подршку

28 Види о томе: Момчило Суботић, „Евроатлантско расрбљавање Црне Горе“, *Политичка ревија*, 04/2011, ИПС, Београд, 2011, стр. 89-105.

Покрета за промјене (ПзП) Небојше Медојевића, па је и устав назван „Медов Устав“.

У Ђукановићево национално преумљење и идентитетски инжењеринг, њега и његових следбеника, уложен је – како наводи Раковић – огроман новац, милиони Сорошевих марака. За ову сврху, да би оснажила Ђукановића наспрам Милошевића, САД је само у 2001. години, како наводи Вилијам Монтгомери, бивши амерички амбасадор у Београду, Црној Гори, у виду помоћи, уплатила 87 милиона долара.

И поред свих наказних, псеудонаучних покушаја црногорске научне и политичке елите да направе микс монтенегринства и дукљанизације заснованог на грађанском концепту нације-простора држављана Црне Горе²⁹, тај, уставом наметнут³⁰, пројекат није успео. У свом одметању од српског порекла и идентитета савременицрногорски пројектанти нису прихватили иницијативу да Црна Гора постане консоцијативна држава а Срби конститутивни народ, већ су се определили за стратегију асимилације српског народа и њихово „превођење“ у Црногорце. Зато су одлучили да „Црногоризацију остваре путем грађанизације“. Наиме: „Привид истоветности црногорског као грађанског и националног је у томе што се Србима као мањинском народу – или народу у мањини – не признајеконститутивни национални статус, него се Срби из Црне Горе у Црној Гори растварају у Црногорце као држављане, а онда преображавају у нови национални идентитет – Црногорце по националности“.³¹ Асимилација Срба није успела, према попису из 2011, а слично је и данас, Црногорци јесу релативна већина, али нису већински народ, као што ни црногорски језик није постао доминантан.³²

29 Види: Владан Станковић, „Грађански концепт црногорске нације- технологија асимилације Срба in vivo“, *Политичка ревија*, 04/2011, ИПС, Београд, 2011, стр.76

30 Устав Црне Горе, донесен након референдума, у члану 2 став 1 прописује: „Носилац суверености је грађанин који има црногорско држављанство.“

31 Милош Кнежевић, „Црногоризација кроз грађанизацију“, 423-426, *Изневјерена држава*, Институт за политичке студије, Београд, 2007, стр. 425.

32 Према попису из 2004. националних Црногораца било је око 39%, а Срба 32% укупне популације Црне Горе. Пописом из 2011, услед перманентне дискриминације Срба, дошло је до пада српске популације на 28,73% и повећања броја оних који се изјашњавају као Црногорци на 44,98%. Том приликом 64% становништва се изјаснило да говори српским језиком, нешто преко 20% црногорским, а остали - бошњачким, хрватским и албанским језиком. Осим Албанаца сви остали имају, у ствари један језик – српски, али га различито називају. Види: Момчило Суботић, „Евроатлантско расрбљавање Црне Горе“, нав. дело, стр. 93.

3. О ПСИХИЧКИМ СВОЈСТВИМА И МЕНТАЛИТЕТУ ЦРНОГОРАЦА

О психичким својствима, карактеру и менталитету Срба динараца, и међу њима- Црногораца, писали су многи аутори. Међу њима етнологи и антрополози Јован Цвијић, Јован Ердељановић, Владимир Дворниковић, али и писци попут Иве Андрића и Петра Цацића, као и многи страни путописци разних научних профила. Аутор овог текста је у једном од својих радова из области српске политичке историје, навео пример очувања верског инационалног идентитета упричи Симе Матавуља: „Пилипенда“, а као пример губљења верског и националног идентитета (конверзије) коментарисао је песму: „Женидба Максима Црнојевића“.³³

Јован Цвијић је указивао на негативне особине Црногораца, као што је болесна осетљивост, надмени индивидуализам, код њих има најмање демократског духа јер су потомци јуначких родова остале сматрали никоговићима. Мери Адам у књизи *Кроз српске земље* (1904), каже да је вишевековна борба за слободу, под снажним владарима из лозе Петровић Његош, створила кључну карактеролошку разлику између два српска идентитета: „Црногорци су током свих тих година учили да се повинују, док су Србијанци научили да се супротстављају свим облицима владавине“.³⁴ Јово Капичић је казао како га је Јосип Броз Тито питао због чега су Црногорци „сви редом“ непоуздани, а Капичић је одговором да су Црногорци „сви редом“ непоуздани потврдио Титове речи.³⁵ Црногорци поседују веома изражен „конвертитски синдром“. Раковић истиче да је Ђукановић преумио и конвертовао попут Анте Старчевића и Секуле Дрљевића, те да по узору на Хрвате гради „црногорски домовински идентитет“.³⁶ Историчар Драгољуб Живојиновић напомиње: „Старије генерације нестају и ту (српску) традицију ће однијети са собом у гроб, а нове ће прихватити све то што им се сервира од основне школе па

33 Момчило Суботић, „О психичким својствима, менталитету и идентитету Срба динараца“, *Политичка ревија*, 03/2017, ИПС, Београд, 2017, стр. 25-43.

34 Према: Александар Раковић, нав. дело, стр. 20.

35 Тамара Никчевић, нав. дело, према: Александар Раковић, нав. дело, стр. 21.

36 Исто, стр. 29.

до школовања на факултетима. Лаж ће постати легитимна.³⁷ Црногорски идентитет је све што није српско. Да бисте могли рећи да сте Црногорац, морате претходно рећи да нисте Србин...Тиме се у идеологији нових нараштаја утемељује неки друкчији поглед на свет. У социјалној патологији та се област зове друштвени инжењеринг.³⁸

Херман Нојбахер, Хитлеров изасланик за Југоисток, овако описује Црногорце: „Црногорци су Срби који имају посебну самосвест о томе да су управо они најбољи Срби“. Па додаје: „Али, није баш тако, да се Црногорац па чак и онај, који осећа и размишља великосрпски, једноставно идентификује са обичним Српством. Ови становници брда имају сопствену историју, специфичну изразиту самосвест и посебан начин живљења. На своју српску браћу, која живе на планинама средње висине и у Панонској низији, гледају са мирним, самоувереним непоштовањем.“³⁹

4. „ДУКЉАНСКО“ („ЦРВЕНОХРВАТСКО“) ОДМЕТАЊЕ ОД СРПСТВА

„Дукљанизација“ Црне Горе је исто што и њено кроато-филско самоидентификовање, то је трагање за историјским и етнојезичким идентитетом засновано на измишљеним и фалсификованим призивима „Црвене Хрватске“. Као што је поменуто, идеолози хрватског праваштва учили су црногорски „синдром конвертитства“, проузрокуван манифестацијама као што су „психолошка напетост, ужарена сујета, али и лукративни мотиви“, који су „јаче изражени у Црној Гори него другде на динарском простору. Неки хрватски идеолози су сматрали да то треба искористити за превођење Црногораца у хрватску нацију (Иво Пилар), неки да Црногорцима као посебној нацији треба дати хрватски цивилизацијски идентитет (Милан Шуфлај), а неки да у федерацију треба повезати Хрватску, Босну и Херцеговину и Црну Гору (Стјепан Радић). Шуфлај је писао и о „католичком насипу“ који кроз Црну Гору треба да споји

---

37 „Фалсификована воља народа“, *Српске новине*, 11. август 2011, према: Александар Раковић, нав. дело, стр. 31.

38 Александар Раковић, нав. дело, стр. 30.

39 Херман Нојбахер, *Специјални задатак Балкан*, Београд: ХНК Интернационал, 2018, према: Александар Раковић, нав. дело, стр.57.

Далмацију и Албанију...⁴⁰ У „дукљанском“, „црвенохрватском“ смислу деловали су и њихови црногорски следбеници, активни сарадници и популаризатори усташког режима НДХ-а: Секула Дрљевићи Савић Марковић Штедимлија (Павелићев сарадник по питању „Хрватске православне цркве“),⁴¹ те савремени заговорници „дукљанизације“ Црне Горе, попут Саве Брковића, Јеврема Брковића, Шпире Кулишића и других. Један од њих је Славко Перовић, вођа Либералног савеза Црне Горе, који је деведесетих година био својеврсна претходница Ђукановићевом ДПС- у и осталима сепаратистима у Црној Гори, а који је „имао„призив“ како је управо он тај који Црну Гору треба да „врати“ римокатоличанству“.⁴²

Треба поменути историјски неутемељено хрватско својатање Бококорског залива, као залива хрватских светаца: тако се хрватски идеолози позивају на Озану Которску (1493-1565), али нигде не помињу да је она рођена као православна хришћанка Катарина Косић у Црној Гори (село Релези, Љешанска нахија). У Котору је примила римокатоличку веру и постала калуђерица доминиканског реда... Таквих верских конверзија међу Србима пуна је историја. То је период кад се о хрватству на тим подручјима није ништа знало, јер Хрвата на том подручју није ни било. О томе, спочетка 17. века, пише Мавро Орбин у свом *Краљевству Словена*. Надбискуп барски носио је титулу примаса српског. Ту титулу носили су и двојица Змајевића, Андрија и његов синовац Вићентије - Вицко, из Његуша, из српске православне породице. Као надбискуп барски и примас српски, Вићентије Змајевић је, 1721. године, написао спис „Дијалог између Србина и Католика“. Историчар Марко Јачов посебно истиче податак да је у том делу присутан први изразит покушај једног римокатоличког црквеног великодостојника да се православље идентификује са српством, а Срби – католици да се лише свог имена.⁴³

Да се ради о континураној активности хрватских римокатоличких мисионарских и прозелитских посленика, на ширењу хрватства преко римокатоличанства, говори и следећи

40 Александар Раковић, нав. дело, стр. 287.

41 Види: Момчило Суботић, „Евроатлантаоорасрбљавање Црне Горе“, нав. дело, стр. 195.

42 Исто

43 Види шире: Никола Жутић, *Римокатоличка црква и хрватство*, Београд, 1997, стр. 77.

податак из књиге Александра Раковића. Момир Војводић, српски песник из Црне Горе, питао је хрватског лингвисту Далибора Брозовића, зашто пристаје да буде ментор или члан комисије за одбрану докторских дисертација црногорских сепаратиста, зашто их подржава, иако је свестан да њихови радови немају никакву вредност. Брозовић се сагласио и рекао: „Да, све је то истина, у питању су дилетанти, али су нам потребни као наша експозитура у Црној Гори, јер треба да раде на доказивању различитости црногорског идентитета у односу на српство и на приближавању Црне Горе Хрватској, па су им потребна научна звања, како би њихове тезе добиле привид научног истраживања и како би њихова ријеч имала бољи одјек и тежину у црногорској

4.1. „Дукљанска академија“

Пројекат промене идентитета пратиле су и „културне“ манифестације тога типа. Тако је група прохрватских сецесиониста 1998. године основала „Дукљанску академију наука и умјетности“, на челу са Јевремом Брковићем. Мржња на Србедостизала је мржњу њихових хрватских, правашких узора. Црногорски сепаратисти преузели су и њихове пароле против Срба: „Србе на врбе“, „Убиј, закољи, да Србин не постоји“ и друге. С тим у вези, Добрица Ћосић је указивао: „Од црногорских сепаратиста и црногорских шовиниста ништа ме не вређа“, „али сам згрожен усташким шовинизмом против Србије, који се у име црногорства простире Црном Гором“.⁴⁴

Преумљењем Ђукановић се нашао пред задатком да новој, несрпској, сад већ антисрпској, држави прибави и одговарајући идентитет: историјски, верски, језички. Другим речима, да кривотвори и над Србима врши дискриминацију и насиље, јер јеновапарадигма заснована на историјским лажима и фалсификатима. Не обнављају Ђукановић и сепаратисти до њега никакву црногорску државу, нити „аутокефалну“ црногорску цркву, као ни црногорски језик- кључне атрибуте националне државе, већ праве нову државу- Црну Гору као

---

44 Бајку о титоизму однио ми је „Галеб“, *Исток*, септембар, 2000, према: Александар Раковић, нав. дело, стр. 141.

„антиСрбију“⁴⁵. Дакле, црногорским сепаратистима није довољна чињеница да нико међу Србима не оспорава постојање самосталне Црне Горе, као српске, па и српско-црногорске државе- таква се одвојила од Србије- већ се иде на потпуно негирање њеног српског порекла и идентитета. А таква идеја води у насиље. Треба истаћи да у време црногорског расрбљивања-за време СРЈ, ДЗСЦГ, као и пред црногорски референдум о независности- српске и просрпске странке у Црној Гори, нису успеле да се избореза конститутивни статус Срба у Уставу Црне Горе, онај исти статус који је Србима у БиХ омогућио остварење сопственог државног ентитета – Републику Српску.

4.2. „Црногорска православна црква“

Освојивши власт Ђукановић је имао обавезу према сепаратистима, па према томе и према заговорницима и структурама новоформиране ЦПЦ, на челу са Мирашом Дедеићем, тзв. владиком Михаилом. Ова ЦПЦ формирана је 17. јануара 2000. у полицијској станици на Цетињу. Ђукановић је ЦПЦ бранио и у свом писму патријарху СПЦ господину Павлу, што је нечувено. То значи да је већ тада стваран политички и друштвени амбијент за доношење једног таквог закона, који ће изједначити СПЦ са тзв. ЦПЦ, тј. промовисањем новог црногорског идентитетског ентитета.

Овде је важно презентовати краћи историјски увод. После пропасти Душановог царства, Косовске битке (1389), те пада Деспотовине (1459), наилази период турске доминације. Турци укидају Пећку патријаршију (1766), на престо Светога Саве доводе Грке из Цариграда представнике Васељенске патријаршије (Фанариоте), а Српска црква бива разбијена по појединим покрајинама. „Митрополија је у Црној Гори одувик била једна од светосавских епархија Пећке Патријаршије и, сходно канонским правилима, једино је од ње могла да добије сагласност за аутокефални или аутономни статус“.⁴⁶ После Балканских и Првог светског рата и ослобођења и

45 Види: Александар Раковић, исто

46 Протојереј ставрофор др Велибор Цомић, *Црква и држава у Црној Гори*, Цетиње, Подгорица, Београд, 2013, стр. 62.

уједињења, те стварања Краљевине СХС долази до поновног уједињењасвих епархија у Пећку патријаршију. На јединство Српске православне цркве било је много удара, поготово у хрватској - усташкој НДХ, када је побијено на стотине српско-православних свештеника и пет владика, и када је насилно основана тзв. Хрватска православна црква, на челу са руским расколничким епископом Гермогеном. Након рата у Црној Гори је убијено више од стотину свештеника (126 свештеника и владика Јоаникије Липовац), а Ватикан је током шездесетих година вршио притисак на митрополита Данила Дајковића да, по узору на Македонску православну цркву, из састава Српске православне цркве издвоји тј. оснује тзв. Црногорску православну цркву. Црногорски комунисти су радили на истом задатку, па су настојали да митрополиту изаберу „свог“ човека за викарног епископа. Овај сценарио није успео, јер је на трон митрополије Црногорско – приморске дошао владика Амфилохије Радовић, неспорно опредељен да чува јединство Српске православне цркве. Али је Дукљанско-монтенегрински пројекат „црногорске државе – нације“, подстицан са Запада, настављен по разбијању и распаду СФРЈ, и нарочито по стицању независности Црне Горе 2006. године. Најпре је установљен Одбор за обнављање аутокефалности тзв. ЦПЦ-е (29 чланова, а потом је регистрована тзв. Црногорска православна црква, коју је мало - по мало признала црногорска коалициона власт коју је оличавао тандем Мило Ђукановић - Ранко Кривокапић. На чело неканонске и непризнате ЦПЦ, коју није признала ниједна аутокефална помесна православна црква, дошао је архимандрит Антоније Абрамовић из Америчке митрополије Српске православне цркве, којег је са функције свештенослужитеља рашчинио надлежни владика Отаве Серафим, као и Синод СПЦ. Након његове смрти, на челу тзв. ЦПЦ-е почетком 1997. нашао се свештеник Мираш Дедеић, који је постао митрополит Михаило. И Мираш Дедеић је суспендован, анатемисан и рашчињен од стране СПЦ и свих других канонских помесних православних цркава. Интересантно је да се Дедеић до самог грађанског рата 1991. изјашњавао као Србин.⁴⁷

47 Види документа о стварању тзв. ЦПЦ, као и улогу Ђукановићевог режима и самог Ђукановића у промовисању ЦПЦ као важне компоненте лажног црногорског идентитета. Посебно су индикативна његова писма патријарху Павлу у којима се представља као заговорник заштите људских права и слобода и у којима отворено респектује присталице тзв. ЦПЦ-е, у: Будимир Алексић/Славко Крстајић, *Трговци душима - дукљанско-монтенегрински*

Према неким анкетама тзв. ЦПЦ још увек не може да парира СПЦ на простору Црне Горе, али је порастао број њених верника, тако да нешто преко 20% верника припада тзв. ЦПЦ, док СПЦ има више од 70% верника. „Оно што забрињава институцију и вернике СПЦ – е јесте да је предложена одредба новог Закона о верским слободама, која прописује да сви верски објекти настали пре 1918, постају државна својина. Будући да СПЦ, односно Митрополија црногорско-приморска има око 650 ових објеката – црква и манастира, Срби у Црној Гори овакав предлог закона доживљавају као удар на српски идентитет и егзистенцију у Црној Гори. Ради се о беспризорном покушају да се „укину сви симболи историјског српског идентитета у Црној Гори.“⁴⁸

Посебна прича црногорских сепаратиста тиче се референдума о независности Црне Горе. Ову нечасну игру црногорска власт је одиграла уз подршку националних мањина у Црној Гори, а њих је 21%: Бошњаци, муслимани, Албанци и Хрвати- листом су гласали за разбијање ДЗСЦГ и црногорску државну независност. Овде су негативну улогу имали, поред Хаџијера Солане, и европски посредници, Словаци Франтишек Липка и Мирослав Лајчак, као изасланик ЕУ. За независну Црну Гору гласало је 55,5% , а за заједничку државу са Србијом 44,5% грађана. Било је дозвољено гласање бошњачкој и албанској дијаспори, која је у 160 авиона прекоокеанским летовима стигла у Црну Гору, али не и око 265.000 црногорских држављана који живе у Србији. Да је све урађено сасвим по прописима, врло лако би било прескочено око 45.000 гласова, колико су сепаратисти имали више од присталица заједничке државе.⁴⁹

вјерски трафикинг у свјетлости докумената, Никшић, 2005. У једном од писама патријарху Павлу, Ђукановић истиче да није проблем само у имовинско-правним односима (мислећи на односе СПЦ и тзв ЦПЦ), те истиче „...ја хоћу да вјерујем да Вама није презентирана дубина проблема. Не могу хиљаде православних вјерника у Црној Гори, који себе сматрају припадницима Црногорске православне цркве, коју виде као наследницу некадашње Црногорске аутокефалне цркве, проглашавати сектом и безбожницима...“Председник црногорског парламента Ранко Кривокапић редовно је честитао православни Божић „митрополиту Михаилу“. Исто, стр. 196.

48 Наташа Мијушковић, *Црна Гора, бурна расправа о закону о вероисповести*, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/2066711/Crna+Gora%2C+burna+rasprava+o+zakon+o+veroispovesti.html>, 18/12/2015.

49 *Бјела књига: референдум у Црној Гори 2006*, приредио Јован Маркуш, Подгорица, Народна мисао, 2007, према: Александар Раковић, нев. дело, стр.237.

4.3. „Црногорско“ преименовање српског језика⁵⁰

На црногорском примеру се најбоље види колики су греси српских филолога и политичара у прошлости и данас.⁵¹ У Црној Гори званични језик од 1992. до 2006. звао се српски, као и пре *Новосадског споразума* (1954), осим у раздобљу између два светска рата када је назив језика био тронационалан : српско-хрватско-словеначки, у складу са идејом о троименом народу. Црногорци у Титовој Југославији променили су свој национални идентитет. До краја Другог светског рата били су по националности – сви Срби, а након комунистичког запоседања власти – готово сви Црногорци. У Црној Гори се најбоље види сва апсурдност националне и језичке политике из југословенског периода. Посреди је потпуно произвољно национално опредељивање: у истој породици једни се опредељују као Срби, други као Црногорци, једни говоре српским, други тзв. црногорским језиком.⁵²

Колико је одмакао процес расрбљивања Црне Горе, а све у циљу прибављања новог идентитета, показује и чињеница да је највиша правна инстанца Црне Горе, њен „Уставни суд уклонио таблу са називом своје институције исписану ћириличним писмом и тако грубо нарушио уставну одредбу из члана 13 Устава Црне Горе, која изричито потврђује да су ћирилично и латинично писмо равноправни“.⁵³

Ни по питању језика и писма, као кључне компоненте за обликовање националног идентитета, тадашња политичка опозиција (Мандић, Медојевић, Милић) није се прославила. Наиме, они су прихватили предлог власти (премијер Игор

50 Овај текст преузет је из ауторовог чланка: Момчило Суботић, „Избори у Црној Гори 2016. и положај Срба“, *Политичка ревија*, 01/2017, ИПС, Београд, 2017, стр. 99-135.

51 Шире о томе у : Момчило Суботић, *Политичка мисао србистике*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.

52 Види шире: Јелица Стојановић, „Идентитет и статус српског језика у Црној Гори (некад и сад)“, у: *Српско питање и србистика*, Зборник радова 1, приредили: Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Бачка Паланка – Ваљево, 2007, стр. 287-301; Драга Бојовић, „Опет о 'преименовању' (доименовању, разименовању...) српског језика у Црној Гори, и још понечему“, исто, стр. 311-327; Веселин Матовић, „Разголићено се стидуљак из заграде“, исто, стр. 302-304; Веселин Матовић, „Не може се ријека кроз дудук натјерати“, исто, стр. 305-310.

53 Новица Ђурић, „Зашто је Уставни суд Црне Горе уклонио ћириличну таблу?“ Интервју Момчила Вуксановића, председника Српског националног савета Црне Горе. *Политика*, 23 фебруар 2017, стр. 4.

Лукшић) да се наставни предмет зове *црногорски-српски, босански, хрватски језик и књижевност*. Уместо да инсистира на Вуковој парадигми о српском језику, којим у Црној Гори, изузев Албанаца, говоре сви њени становници, они су пристали на ненаучни, политички, и у суштини антисрпски компромис, по којем Црногорци имају право да га називају „црногорским“, који је у званичној службеној употреби- главни, државни језик, као и да Бошњаци и Хрвати у Црној Гори имају право да српски језик, баш као њихови сународници у БиХ и Хрватској, преименују у „бошњачки“, односно „хрватски“,

Политички, национални Црногорци неће, попут Хрвата, да се одрекну српског језика и књижевности која је на њему настала, па да приону стварању новог, свог црногорског језика, већ додају два нова слова и ето црногорског језика. Као што Хрвати не могу да се позивају на дубровачке писце: Гундулића, Држића, Палмотића, или оне новије – Меда Пуцића, Ива и Луја Војновића, Матију Бана и друге, да би утврдили свој етнојезички идентитет, јер то су напосто српски писци, тако ни Црногорци не могу да се позову на Петра Цетињског, Петра Другог – Његоша, краља Николу, Стефана Митрова Љубишу, Марка Миљанова, итд., а да се одмах не сусретну са њиховим српством.

Као нигде у Европи, у случају Хрвата и босанских муслимана (Бошњака) као и муслимана (Бошњака) у Србији, као критеријум језичког идентитета узима се њихова верска припадност, а не језичка обележја. Нико у Европи језике није идентификовао по верској припадности. Политичко-национални Црногорци отишли су корак даље– у обесмишљавању сопственог идентитета. Они настоје да део народа истог језика (српског) и исте вере (православне) представе као нов народ - кривотворећи његову историју, религију и језик.⁵⁴

Политика стварања црногорског језика, као једна од кључних приоритета црногорске државе, показала се прилично неуспешна. Доказза ову тврдњу представља хрватско-

54 Према последњем попису становништва у Црној Гори, које је проведено 2011, у атмосфери тензија и притисака од стране владајућег режима, око 43% становништва декларисало је свој матерњи језик као српски, док је око 37% њих за матерњи језик навело црногорски. При томе 27% становништва који се изјашњавају као етнички Црногорци, наводи да говори српски језик.

црногорски подухват, тј. докторат о „црногорском“ језику, који је Аднан? Чигрић „одбранио“ на Осјечком свеучилишту, на „хрватском“, а заправо на *српском* језику. Овај Бошњак је тако постао први доктор из области „црногорског“ језика, који је написао и бранио на *српском* језику. Исто тако, да би утемељили нови наставни предмет -црногорски језик, наставници српског језика похађали су курс из „црногорског“ на *српском* језику. У потрази за идентитетом Црна Гора је променила своје писмо, то нису учинили ни Хрвати ни Бошњаци. Наиме, српској азбуци „црногорски“ лингвисти су 2009. додали два нова слова, што је био политички потез без преседана, који је наишао на подсмех и згражавање стручне јавности и грађана.⁵⁵ Режим Мила Ђукановића, мржњом конвертита, протерао је ћирилицу из Црне Горе, али и 27 никшићких професора српског језика, који нису пристали на његово ненаучно преименовање. Власт није марила за мишљења филолога и лингвиста.

4.4. Црногорско признање „Косова“

Највећи удар на Србију и српство, извршила је црногорскаантисрпска власт када је 9. октобра 2008. признала једнострано проглашену сецесију Косова и Метохије од стране шиптарских сепаратиста. Овај „нож у леђа“ суверености и територијалном интегритету Србије, српском културном, националном и државном бићу, био је и највећи удар на „Косовски завет“, којим су се васпитавале генерације српског народа у Црној Гори. Тај чин је изазвао велике протесте у Подгорици и другим местима у Црној Гори, који су прерасли у сукобе са полицијом. Митрополит Амфилохије је том приликом рекао: „Па то није Црна Гора моја, није Црна Гора мојих предака“.⁵⁶ Познато је да је митрополит Амфилохије најгласнији међу владикама СПЦ- а, да Србија ни по коју цену не призна сецесију Косова и Метохије, нити поделу јужне српске покрајине. Патријарх српски Иринеј је такође указивао на дискриминаторски однос црногорских власти према српском народу у Црној Гори. Тако је 23. јула 2018. изјавио да је СПЦ

---

55 Према неким истраживањима овим мерама супротставили су се готово сви Срби у Црној Гори и половина оних који се етнички изјашњавају као Црногорци.

56 „Нема страха где има богољубља и братољубља“, *Светигора*, март 2016, Исто, стр. 240.

данас у Црној Гори „горе него под Османлијама“, а Србима у Црној Гори „горе него у независној Држави Хрватској“.⁵⁷

Актуелни премијер Црне Горе Душко Марковић је признао да је више од 85% грађана Црне Горе било против признања сецесије „Косова“ из састава Србије, али да је црногорска власт „имала визију“ како треба да донесе такву одлуку. Сличну „визију“ имало је црногорско руководство и када је у новембру 2015. гласало за пријем „Косова“ у Унеско, а као врхунац био је улазак Црне Горе у НАТО пакт 2017, а затим учествовање у НАТО мисији на Косову и Метохији 2018. године. У антисрпске потезе спада и крајње произвољна и историјски неаргументована резолуција Скупштине Црне Горе изгласана 30. новембра 2018, којом су „поништене одлуке „Велике народне скупштине српског народа у Црној Гори из 1918. године“.

4.5. Амбивалентан однос Црне Горе према Русији

Овде треба указати на један прилично амбивалентан однос црногорских сепаратиста према Русији. Познато је да је црногорска власт од 2008. до 2013. године била везана за руски капитал и инвестиције, да су руски грађани располагали са око 40% некретнина у Црној Гори, поготово на њеном приморју. Познато је и то да је Русија, према сведочењу потпредседника тадашње руске Владе, Руцкоја, почетком деведесетих година, дала Милу Ђукановићу 150 милиона долара, да би га везала за заједничку државу са Србијом, и укупно уложила око 300 милиона долара у црногорску привреду. Међутим, Мило Ђукановић је у време украјинске кризе (2013) направио потпуни заокрет и отпочео антируску кампању, усмеравајући црногорску државу ка евроатлантским интеграцијама. Црна Гора је у том периоду увела и економске санкције Русији. У исто време”, руски председник Владимир Путин је 2013. потписао указ којим је руским функционерима забрањено да поседују некретнине ван Русије, што је приморало руске званичнике, који су поседовали имовину у Црној Гори, да је продају.⁵⁸

57 Патријарх Иринеј: „У Црној Гори горе него под Османлијама“, а Србима горе него у НДХ, *Светигора*, 23. јул 2018.

58 Види: Александар Раковић, нав. дело, стр. 274.

4.6. Улазак „дукљанске“ Црне Горе у НАТО

Остаје прилично загонетно како је Црна Гора успела да се мимо и против интереса Русије „прокријумчари“ у НАТО савез 2017. године. Већ наредне, 2018. године, учествоваће у НАТО мисији на Косову и Метохији. Све је то уследило после тзв. државног удара из 2016, за који су црногорске власти, осим девет српских држављана, оптуживале и неке руске обавештајне структуре и личности. Ништа од тога није доказано, и опште је мишљење да се ради о инсценираном „државном удару“.

Ипак, Русија се, осим декларативно, није активније супротстављала уласку Црне Горе у НАТО. Тако је Црна Гора постала геостратешки инструмент НАТО савеза за геополитичко опкољавање Србије, удаљавање Србије, а тиме и Русије, од Јадранског мора и Медитерана.⁵⁹ Раковић каже: „Уласком Црне Горе у НАТО повезан је простор познат као „католички насип“ или `бедем против светосавља`. Остварен је геополитички сан хрватски праваша и црногорских сепаратиста“.⁶⁰ Отуда је сасвим извесно, да иза идеје црногорског одметања од српства и Србије, стоје западни центри моћи, те да је ова стратегија координисана са структурама западне војне алијансе. О црногорствуизван српства и против српстваувек се одлучивалоса стране, ни у Црној Гори, ни у Србији, и нигде међу Србима.⁶¹

Председник Србије Александар Вучић је, у време најаве уласка Црне Горе у НАТО, рекао, да је „Црна Гора на путу ка НАТО-у, а Србија то није и чува своју неутралност, али одлуке Подгорице не доживљава као претњу и поштује их“. Заиста је тешко разумети логику и став да улазак Црне Горе у НАТО не угрожава Србију! А онда је рекао да „владе планирају важне кораке кад је реч о положају српског народа у Црној Гори“, да би црногорски премијер Душко Марковић рекао: „ту постоје проблеми, али да нема потребе да одређене странке (мисли на српске странке из Црне Горе) посредују у њиховом решавању“.

---

59 Види шире: Момчило Суботић, „Евроатлантскорасрбљавање Црне Горе“, нав. дело, стр. 89-105.

60 Александар Раковић, нав. дело, стр. 274.

61 Види: Владо Стругар, *Велика побуна Црне Горе 1988-1989, Књижевне новине*, Београд, НИП Универзитетска ријеч, Никшић, 1990, стр. 41.

Из ових реченица може се прочитати да је положај Срба у Црној Гори ствар договора Ђукановића и Вучића.

5. У ЦРНОЈ ГОРИ СЕ „ДЕСИЛО“ ЧУДО И „ДОГОДИО“ НАРОД. АЛИ ШТА ЈЕ РЕШЕЊЕ И КАКАВ ЈЕ ЕПИЛОГ?

Након усвајања Закона о слободи вероисповести, у Црној Гори се догодило „чудо“, народ је устао да брани своје светиње, свакодневно се већ више од месец дана одржавају литије и молебани за мир, слободу и спас Црне Горе, тј. за повлачење овог дискриминаторског закона. По свему то је велики протест Срба због историјске неправде коју им приређује сепаратистичка власт у Црној Гори. Протести подршке, литије и молебани одржавају се и широм Србије. Певају се песме о заједништву Србије и Црне Горе: „Црна Гора и Србија, то је једна фамилија“, затим песме о Косову: „Косово је Србија“. Власт оптужује владике да су се ставили у службу великосрпске политике, ови се бране, да се не ради ни о каквој политици, већ о угроженим верским правима, помињући притом, да они признају легитимну власт Црне Горе. „Ако су народна власт, онда ће испоштовати глас народа“ - истиче митрополит Амфилохије. Овде настаје проблем, јер ако то није и политички покрет за рушење власти која игнорише и отворено терорише део сопственог становништва - Србе у Црној Гори- и удара на сам идентитет државе коју представља, онда се не назире одговарајуће решење српског питања, а тиме ни идентитетског питања Црне Горе.

Поставља се питање зашто Срби у Црној Гори не траже?, зашто до сад нису тражили, неку врсту персоналне и територијалне аутономије. Јер, актуелним процесима Срби постају доминантни, а њихови протести утемељени и оправдани. У таквим условима, „због непријатељског држања Ђукановићевог режима према српском идентитету“, дошло би до повећања броја Срба - не би се, ваљда, поновило, на попису, да се неки за 20 евра пишу као Монтенегрини - па би њихов захтев за аутономним решавањем сопственог положаја изазвао и одговарајуће реакције сепаратистичког режима, али исто тако и власти у Србији.

Ово је честитије решење, него се заваравати „компромисним прихватањем лажног црногорског националног идентитета и форсирањем некаквог тобоже дуалног идентитета – Црногорци су Срби, али су посебна нација.“⁶²

Не треба се заваравати никад је у питању политика актуелне власти у Србији према црногорској сепаратистичкој власти и Србима у Црној Гори. Утемељен је и прихватљив став правника Зорана Чворовића, по том питању. Он каже: „...Уколико Вучић успе да стави под потпуну контролу Цркву у Црној Гори и Србе у Црној Гори, онда ће због велике блискости и сарадње која постоји између Мила Ђукановића и Вучића, главни добитник Вучићеве пацификације Срба у Црној Гори бити Мило Ђукановић. Вучић има намеру да и у Црној Гори формира странку налик косовској „Српској листи“, која ће колаборирати са антисрпским властима у Подгорици.“⁶³

Треба посебно истаћи: Црногорски „надсрпски“, па конвертовани „антисрпски“ менталитет, који је у последњих двадесетак година попримио све одлике антисрпске индоктринације, учинио је своје. „Када се анализира садашња ситуација у Црној Гори морају се узети у обзир све ове `уводне чињенице`, а оне говоре да је процес компромисног прихватања лажног црногорског идентитета међу клиром у епархијама СПЦ у Црној Гори отишао, чини се, исувише далеко...“⁶⁴ Ако овај став осликава стварно стање идентитетске свести Црне Горе, не само клира, него и лаика, онда је сасвим извесно да идентитетска криза српске Црне Горе задуго неће бити превазиђена.

Најзад, треба рећи нешто о односу Црногораца у Србији према Србима и Српству, односно констатовати дани они у овом монтегринском одметању од Српства нису нимало недужни, напротив. Разуме се, не сви. Част појединцима који с поносом, доследно и узвишено опредељују своје Српство. Историчар Радош Љушић запажа: „Они који живе у Србији, упорно бране своју црногорску посебност у виду посебног

---

62 Зоран Чворовић, Вучић хоће да оснује своју странку у Црној Гори, тзв. Српску листу и уђе у власт с Милом, интвјуу Павелу Тихомирову ,srbin. info/politika/vucic-hoce-da-osnuje-svoju-stranku-u-cg-tzv-srpsku-listu-i-udje-u-vlast-s-milom

63 Зоран Чворовић, исто

64 Исто

народа и нације, једу србијански хлеб, и то онај бољи, а са презрењем гледају на Србијанце. А то је више од греха. Они и даље сисају две мајке - Србију и Црну Гору, а при том се већина маћехински односи према првој⁶⁵. Другачије је држање Црногораца у Хрватској и Загребу.

Сам по себи намеће се закључак да је, како истиче Батрић Јовановић, расрбљивање Црногораца – „злочин духовног геноцида над српским народом, у својој суштини, најподлији чин у цијелој лепези разнородних видова асимилације Срба (турчењем, албанизовањем, мађаризовањем, хрватизовањем преко унијаћења и католичења), јер се ради о однарођивању оног дијела српског народа, који су учени Европљани сматрали за најсрпскији“⁶⁶.

Званични Београд не треба да убеђује црногорско руководство о српском пореклу Црне Горе и њене словенске популације, али не треба ни да повлађује власти која дискриминише Србе и њихова национална, културна, језичка, верска и друга права. Треба да подржава настојања српског народа у Црној Гори у остварењу конститутивног статуса, који му је одузела власт Мила Ђукановића, и да му пружи сву могућу финансијску, логистичку, кадровску и политичку подршку за остварење аутономног положаја Срба у Црној Гори. То је начин да се Црна Гора окрене Србији и да њена власт напусти антисрпску политику коју води за рачун својих западних покровитеља.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић, Будимир, Крстајић, Славко: *Трговци душама-дукљанско-монтенегрински вјерски трафикинг у свјетлости докумената*, Никшић, 2005.

65 Радослав Љушић, *Ангажована историографија. Зашто мораш да се свађаш*. Народна књига- Алфа, Београд, 2004, стр. 253.

66 Батрић Јовановић, *Расрбљивање Црногораца. Стаљиново и Титово злочин*, нав. дело, стр. 335.

- Бојовић, Драга: „Опет о `преименовању` (доименовању, разименовању...) српског језика Црној Гори, и још понечему“ у: *Српско питање и србистика*, Зборник радова 1, приредили: Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Бачка Паланка – Ваљево, 2007.
- Ђилас, Милован: „О црногорском националном питању“, *Борба*, 1. мај 1945.
- Ђилас, Милован: *Његош, пјесник, владар, владика*, Београд, 1988.
- Жутић, Никола: *Римокатоличка црква и хрватство*, Београд, 1997.
- Љушић, Радош: *Ангажована историографија. Зашто мораш да се свађаш*, Народна књига – Алфа, Београд, 2004.
- Јовановић, Батрић: *Расрбљивање Црногораца. Стаљинов и Титов злочин*, Српска школска књига, Београд, 2003.
- Кнежевић, Милош: *Изневјерена држава*, Институт за политичке студије, Београд, 2007.
- Матовић, Веселин: „Разголићо се стидуљак из заграде“, у: *Српско питање и србистика*, Зборник радова 1, приредили: Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Бачка Паланка – Ваљево, 2007.
- Матовић, Веселин: „Не може се ријека кроз дудук натјерати“, у: *Српско питање и србистика*, Зборник радова 1, приредили: Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Бачка Паланка – Ваљево, 2007.
- Мијушковић, Наташа: *Црна Гора, бурна расправа о закону о вероисповести*, Интернет, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/2066711/rna+Gora%2C+burna+rasprava+o+zakonu+o+veroisповести.html>, 18/12/2015.
- Поповић, Ђуро/Рогановић, Јован: *Земљопис Књажевине Црне Горе за ученике III основне школе*, Цетиње, Државна штампарија, 1899.

- Раковић, Александар: Црногорски сепаратизам, *Catena Mundi*, Београд, 2019.
- Станковић, Владан: „Грађански концепт црногорске нације – технологија асимилације Срба *in vivo*“, *Политичка ревија*, 04/2011, ИПС, Београд, 2011.
- Стаматовић, Александар: *Кратка историја Митрополије црногорско-приморске*, Цетиње, Светигора, 1999.
- Стојановић, Јелица: „Идентитет и статус српског језика у Црној Гори (некад и сад)“, у: *Српско питање и србистика*, Зборник радова 1, приредили: Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Бачка Паланка – Ваљево, 2007.
- Стругар, Владо: *Велика побуна Црне Горе 1988-1989, Књижевне новине*, Београд, НИП Универзитетска ријеч, Никшић, 1990
- Суботић, Момчило: „О психичким својствима, менталитету и идентитету Срба динараца“, *Политичка ревија*, 03/2017, ИПС, Београд, 2017.
- Суботић, Момчило: „Евроатлантскоа расрбљавање Црне Горе“, *Политичка ревија*, 04/2011, ИПС, Београд, 2011.
- Суботић, Момчило: „Избори у Црној Гори 2016. и положај Срба“, *Политичка ревија*, 01/2017, ИПС, Београд, 2017.
- Суботић, Момчило: *Политичка мисао србистике*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Ћосић, Добрица: *Промене, Будванске беседе*, Београд, 1992.
- Џомић, Велибор: *Црква и држава у Црној Гори*, Цетиње, Подгорица, Београд, 2013.
- Чворовић, Зоран: Вучић хоће да оснује своју странку у Црној Гори, тзв. Српску листу и уђе у власт с Милом, интервју Павелу Тихомирову, srbin.info/politika/vucic-hoce-da-osnuje-svoju-stranku-u-cg-tzv-srpsku-listu-i-udje-u-vlast-s-milom

Momčilo Subotić

IDENTITY ISSUES OF CRNA GORA (MONTENEGRO)

Resume

Current Montenegrin government wishes to achieve “the unification of Orthodox church in Crna Gora” through the establishment and enthronement of a so-called “Montenegrin Orthodox Church”, which would mark a final move in completing of the state independence of Crna Gora. Simultaneously it would imply a renouncement of Serbian historical and ethno-linguistic identity and the establishment of a new Montenegrin identity featuring “Dioclian” and “Red Croatian” instead of Serbian historical origin, a newly established “Montenegrin Orthodox Church” instead of Serbian Orthodox church and renaming of Serbian language into a – Montenegrin one. History of Crna Gora (Montenegro) is the history of Serbian people in Crna Gora. At the beginning of 20th century all citizens of Crna Gora were Serbs (Christian Orthodox Serbs, Roman-Catholic Serbs and Serbs of Mohammedan faith) along with 5% foreigners (Albanians, Turks...), but from 1948 in croatocommunist Tito’s and Djilas’s version they all became Montenegrins. In such way, through the ethnical and identity engineering Montenegrin “ethnogenesis” had started from Serbdom to Montenegrindom, ending in the contemporary period of the Montenegrin state independence under the leadership of Milo Djukanovic into the confirmation of that new state in the form of anti-Serbdom. The identity password of the Montenegrin separatists is: “I am a Montenegrin because I am not a Serb.” This negative self-identification has left a psychological trauma on the government in Montenegro, which abandoned their Serbian ancestors, envisioning some vague, unclear and historically unfounded “Dioclian” non-Serb and anti-

Serb “red Croatian” relying on the identity. Out of such “new scientific” discoveries, to great extent founded on psychological traits and mentality of the Montenegrins’ existing “convert-syndrome”, there derived also political and geopolitical anti-Serbian and anti-Russian stances of contemporary Montenegrin government officials headed by Milo Djukanovic. These stances are: recognition of “Kosovo”, ambivalent relation of Montenegro toward Russia which ended with imposing sanctions to her, Montenegro joining the NATO, etc... Crna Gora (Montenegro) is a state established and throughout history preserved by Serbian Orthodox Church. However, the state terror, discrimination and violence had culminated in the form of the state parliamentary adoption of its *Law on Freedom of Religion*, of which substantial objective is the expulsion of the Serbian Orthodox Church from Montenegro. This is why “the miracle happened” and “the people happened” in Crna Gora on this occasion. We are yet to see whether the political epilogue of this movement of the humiliated citizens will be the return of Crna Gora to its Serbian identity in the form of Crna Gora being the state of Serbian people like in the time of Dukedom/Kingdom of Crna Gora from 1878 to 1918, or the state of the Montenegrins as some sort of separate Serbs like in the time from 1945 to 1991, or the state of the Montenegrins and Serbs, which it became in the time of the state separation of Montenegro from Serbia in 2003. In case of the abovementioned last state version, the Serbs should achieve again the status of constitutive people in this state such it was at that time, which would grant them the right for their personal and territorial autonomy. However, one should take into consideration that the process of indoctrination for purpose of the deserbization of Montenegrins has done its own share and that the real state of identity consciousness of Montenegro considerably distanced from historical facts which explain its identity, and also that so far “the convert syndrome” of the Montenegrins has been exposed more than in case of other “Dinar-

id” Serbs. Having taken the abovementioned facts in consideration, it become certain that the identity crisis of Serbian Crna Gora will still not be overcome for a long time.

Keywords: Freedom of Religion Act, Serbian Orthodox Church, Serbian language, Montenegro, Serbs, Montenegrins, Montenegrin Orthodox Church, Montenegrin language.

---

* Овај рад је примљен 15. фебруара 2020. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 20. фебруара 2020. године.